

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid Hovsjöskolan i
Södertälje kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet*, *Skolverkets allmänna råd*, *forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Hovsjöskolan, i Södertälje kommun ingår i denna granskning. Granskningen av Hovsjöskolan omfattar årskurserna 7-9.

Skolinspektionen besökte Hovsjöskolan den 22-23 oktober 2019. Besöket genomfördes av Helena Larson och Lena Oxelgren. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

Beslut

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektor inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund. I detta ingår att fortlöpande kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö utifrån jämställdhetsaspekter kopplade till värdegrundsfrågor och trygghet i bred bemärkelse. Det kan exempelvis vara att ta reda på hur jämställdhet förmedlas och gestaltas i undervisningen och i elevernas skolmiljö för elevers trygghet. Därefter behöver rektorn göra en analys av det som framkommer i kartläggningen och i uppföljningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i övrigt, till viss del arbetar medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet ska mötas av en jämställd och trygg miljö.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Rektor lärare och skolpersonal behöver arbeta aktivt för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen. I detta ingår att rektorn ser till att alla utrymmen i skolans miljö är tillgängliga och trygga för alla elever oavsett könstillhörighet och att det finns personal som kan reagera och ingripa när språkbruk och beteenden strider mot värdegrunden.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen reflekterar och diskuterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och i elevernas bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trivsel på skolan. I detta ingår att rektorn ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2020-05-13 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor, utifrån kartläggning och analys av relevanta jämställdhetsområden, arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete och att rektorn därmed inte heller har skapat kontinuitet i ett sådant arbete. Granskningen visar att rektorn får information utifrån olika mötesforum exempelvis skolledningsmöten och elevhälsoteamsmöten och använder vissa metoder för att kartlägga elevers trygghet på skolan, men att rektorns kartläggning och analys av resultatet inte sker utifrån ett köns- eller jämställdhetsperspektiv. Granskningen visar vidare att rektorn skaffar sig en bild av hur skolpersonalen bemöter flickor respektive pojkar genom skolans olika råd. Råden leds av biträdande rektor som rapporterar till rektorn. Granskningen visar också att rektorn analyserar resultat från kartläggningen av trygghet när Likabehandlingsplanen ska revideras, dock inte ur ett jämställdhetsperspektiv. Granskningen visar att rektorn redovisar kommunens resultat av trygghetsenkäten samt kunskapsresultat och måluppfyllelse till lärare och elevhälsoteamet, men de analyseras inte utifrån kön. Granskningen visar vidare att analyser och kartläggningar av trygghet görs i skolans råd, andra mötesforum och arbetsplatsträffar.

Granskningen visar att skolans arbete med trygghet och värdegrund inte omfattar ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Granskningen visar dock att rektorn använder viss personals specifika kompetens för arbetet med jämställdhet och att rektorn arbetar med utgångspunkt i skolans likabehandlingsplan för att personalens kunskap och kompetens kring jämställdhetsuppdraget ska svara mot skolans behov.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn använder olika forum och vissa metoder för att kartlägga elevers trygghet på skolan, men att rektorns kartläggning och analys av resultatet inte sker utifrån ett köns- eller jämställdhetsperspektiv. Rektor och lärarna säger att kommunen gör en årlig enkät för kommunens samtliga skolor där trygghet kartläggs. Vid den kartläggningen säger rektorn att kön anges medan lärarna och representanterna för elevhälsan är mer osäkra på om kön anges. Rektor berättar att arbetslagen på initiativ av trygghetsrådet kan göra kartläggningar av trygghet utifrån enkäter och frågeställningar till eleverna. Dessa kartläggningar kan se olika ut från år till år beroende på vilka frågor som är aktuella. På frågan från Skolinspektionen om vilka metoder som används för att göra

kartläggningar svarar rektorn att de inte har bestämt att kartläggningarna ska göras på bestämda sätt, förutom den övergripande från kommunen. Rektorn säger vidare att om skolans olika råd får göra som de själva anser vara klokt så blir fler delaktiga och mer insatta i resultatet. Hen ger exempel på att om det är mycket spring på skolan så tar trygghetsrådet reda på varför det är så och åtgärdar det. Rektorn berättar att en av skolans senaste enkätundersökningar visar att det råder hög trygghet på skolan. Dessutom framgår det av intervjuer med representanter för elevhälsan och rektorn att det är i elevhälsoteamet som kartläggningar görs när det gäller kränkande behandling och trakasserier. Dock uppger elevhälsan att kartläggningarna inte är könsuppdelade och en av representanterna säger att skolan inte gör kränkingsanmälningar i den utsträckning som de borde. Samtliga intervjugrupper uppger att den jämställdhet som kartläggs gällande skolpersonalens bemötande av pojkar och flickor sker framförallt i de forum och råd som finns på skolan: trygghetsråd, elevråd, pedagogiskt elevråd och i elevhälsoteamet. Granskningen visar även att när det gäller kunskapsresultat så följer rektorn upp dem utifrån könsaspekter men i övrigt så följer rektorn inte upp några jämställdhetsaspekter, såsom att arbeta för att utveckla och integrera jämställdhetsarbete i hela skolans organisation och koppla detta arbete till trygg miljö.

Granskningen visar att rektorn skaffar sig en bild av hur skolpersonalen bemöter flickor respektive pojkar genom skolans olika råd. Rektorn säger också att hen i samtal med lärare frågar hur de bemöter eleverna. Rektorn berättar vidare att de biträdande rektorerna gör lektionsbesök för att säkerställa att undervisningen är trygg och att eleverna blir sedda. Rektorn och representanter för elevhälsan berättar vidare att skolans miljö har kartlagts av trygghetsrådet på initiativ av eleverna. Rektorn och lärarna berättar att skolan arbetar med att skapa ett så kallat *normalläge* i klassrummen, där eleverna får vara med att påverka hur arbetsmiljön både i och utanför klassrummen ska vara. Normalläget revideras varje år och utvärderas varje månad och revideras även varje månad om så behövs, berättar rektorn.

Granskningen visar att rektorn analyserar resultat från kartläggningen av trygghet när Likabehandlingsplanen ska revideras, dock inte ur ett jämställdhetsperspektiv. Både lärare, representanter från elevhälsan och övrig personal säger att den kartläggning som redovisas är kopplad till skolans Likabehandlingsplan. Lärare och representanter för elevhälsan och rektorn säger att trygghetsrådet lyfter frågor kring trygghet och att åtgärder vidtas om någon plats eller händelse upplevs som otrygg på förekommen anledning.

Spridning av resultat från kartläggningarna

Granskningen visar att rektorn redovisar kommunens resultat av trygghetsenkäten samt kunskapsresultat och måluppfyllelse till lärare och elevhälsoteamet, men trygghetsenkäten analyseras inte utifrån kön. Lärare och rektor berättar att kunskapsresultaten kartläggs och följs upp könsuppdelat. Dessa kartläggningar av resultaten redovisas på arbetsplatsträffar och stormöten. Övrig personal berättar att de inte deltar vid stormöten och arbetsplatsträffar men att rektorn delger dem viktiga resultat muntligt vid möten rektorn har med övrig personal.

Granskningen visar att analyser och kartläggningar av trygghet görs i skolans råd och arbetsplatsträffar. I intervju med lärarna berättar de att då de har stormöten eller arbetsplatsträffar kan de reflektera över resultaten. De berättar vidare att den tolkning de

gjort av kunskapsresultaten är att killar har sämre resultat än tjejer och att killar får mer stöd. Lärarna säger vidare att de återkommer till denna analys men att de inte vet hur de ska arbeta för att komma vidare i sitt arbete efter gjord analys.

Lärarna berättar att Likabehandlingsplanen tas upp på föräldramöten men de tillägger att närvaron inte är så god på mötena. Övrig personal berättar att skolan inte går in på jämställdhet i mötet med vårdnadshavare men att de på föräldramöten tar upp allas lika rättigheter.

Rektors arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete och skapa en trygg skolmiljö

Granskningen visar att skolans arbete med trygghet och värdegrund inte omfattar ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Rektorn, lärare, elevhälsans representanter berättar att skolan genomfört två temadagar kring jämställdhet under hösten. Rektorn, lärare elevhälsan och eleverna berättar att de under dessa två dagar arbetat med frågor såsom mänskliga rättigheter och alla människors lika värde men inte ur ett könsperspektiv. På frågan från Skolinspektionen om det kommer att ske någon uppföljning av dagarna svarar representanterna för elevhälsan och lärarna att de inte vet hur men att arbetet ska fortsätta och vara ett pågående arbete inom skolan. Rektorn berättar att ett mål hen tagit fram är att alla elever ska få samma förutsättningar och att det också står i skolans Likabehandlingsplan. I Hovsjöskolans likabehandlingsplan finns lagar, definitioner, ansvarsfördelning och förslag på kartläggningsmetoder. Avseende jämställdhetsarbetet finns två rubriker: *Kön* och *Könsuttryck och identitet*. Under *Kön* står följande i punktform: "Presentera och genomförande av rastaktiviteter görs utifrån en medvetenhet om hur stereotypa föreställningar kring kön kan försvåra för elever att delta i de aktiviteter som erbjuds. Läromedel granskas kritiskt utifrån hur kvinnor/flickor och män/pojkar presenteras. Läraren lyfter kvinnors aktiva bidrag till forskning, konst och annan samhällsutveckling." Under rubriken *Könsuttryck och identitet* står att "könsneutrala toaletter finns, vid prov, enkäter etc. där det krävs att kön ska uppges finns alternativet Annat samt att det finns flexibla lösningar kring ombyte, duschning etc. inför gymnastikundervisningen." I intervju med lärare berättar de att ett av målen för trygghets- och jämställdhetsarbetet är att se alla elever. De säger vidare att en åtgärd skolan vidtagit för att alla elever ska bli uppmärksammade är flerläraresystem, det vill säga att det är mer än en lärare, alternativt vuxen med på lektionerna. Rektorn berättar att skolans arbete med trygghet är en insats för jämställdhet. Hen säger vidare att om en grupp är trygg så är den jämställd.

Granskningen visar att rektorn använder viss personal för arbetet med jämställdhet. Rektorn berättar att en av de biträdande rektorerna är ansvarig för elevhälsan och för trygghetsteamet för att hen är speciellt skicklig inom de områdena. Både rektorn och representanter för elevhälsan berättar att studie- och yrkesvägledaren arbetar för att utmana eleverna när det gäller att välja till gymnasieskolans program utifrån ett könsperspektiv.

Granskningen visar vidare att rektorn arbetar genom skolans likabehandlingsplan för att personalens kunskap och kompetens kring jämställdhetsuppdraget ska svara mot skolans behov. I inkommen dokumentation finns Hovsjöskolans likabehandlingsplan. Rektorn berättar att hen ser till att samtlig personal har kompetens på jämställdhetsområdet genom skolans Likabehandlingsplan. Hen berättar vidare att skolsköterskan har specialistkompetens inom jämställdhet men säger ingenting om att hon har ett särskilt

uppdrag. I intervju med representanter för elevhälsan säger de att samtliga i elevhälsan har samma uppdrag som övrig personal när det gäller jämställdhet. I intervju med lärarna framkommer det att de inte vet om någon som har specifik kompetens. Rektorn och lärarna säger vidare att det finns personal och lärare som är engagerade och lyfter jämställdhetsfrågor. Under våren 2019 hade skolan en jämställdhetsgrupp som träffades några gånger men gruppen upplöstes eftersom de kom fram till att jämställdhet ska vara en del i Likabehandlingsplanen.

Bestående strukturer för arbetet med att integrera jämställdhet i de ordinarie processerna

Granskningen visar att rektorn inte leder ett arbete med jämställdhet utifrån identifierade behov och därmed inte heller har skapat bestående strukturer för eller följer upp ett sådant arbete. I intervjuer med lärare, elevhälsans representanter och övrig skolpersonal framkommer att det, på förekommen anledning, kan diskuteras jämställdhet i skolans olika råd, elevhälsa eller på arbetsplatsträffar, men att insatserna inte specifikt riktar sig mot jämställdhet.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund. I detta ingår att fortlöpande kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö utifrån jämställdhetsaspekter kopplade till värdegrundsfrågor och trygghet i bred bemärkelse. Det kan exempelvis vara att ta reda på hur jämställdhet förmedlas och gestaltas i undervisningen och i elevernas skolmiljö för elevers trygghet. Därefter behöver rektorn göra en analys av det som framkommer i kartläggningen och i uppföljningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal huvudsakligen förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen. Dock visar granskningen att skolans personal endast till viss del arbetar medvetet för att skolans miljöer ska vara tillgängliga och att personal endast till viss del arbetar för att alla elever ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Granskningen visar även att skolans personal endast i begränsad omfattning arbetar med att kritiskt granska normer kring kön.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärare på flera sätt förmedlar jämställdhet som värde i sin undervisning. Det framgår av intervjuer med rektor och lärare att lärares förväntningar på eleverna är densamma oavsett kön. Både rektorn, lärarna och eleverna säger att flerläraresystemet gör att samtliga elever blir sedda. Eleverna säger att de inte märker någon skillnad på om man är pojke eller flicka när det gäller lärarnas förväntningar. Både pojkar och flickor uppger att lärarna uppmuntrar dem på samma sätt och att de blir tillsagda på liknande vis. Skolinspektionens observationer styrker detta, även om det vid några observationer visar sig att pojkar, på förekommen anledning, får fler tillsägelser.

Vidare visar granskningen att lärare har metoder för att flickor och pojkar ska få samma utrymme i undervisningen. Eleverna säger att de får ordet lika mycket, vilket även observationer visar. Eleverna säger också att det inte finns några frågor som är fel att ställa. Dock visar observationerna att pojkar tar mer utrymme av läraren än flickor i några av ämnen. Lärarna säger i intervju att flickor i vissa klasser kan ta mer utrymme medan det är tvärtom i andra klasser. Lärarna berättar vidare att flerläraresystemet och lektionsbesök hos varandra har gjort att de får syn på hur lärarna bemöter eleverna, vilka elever som får mest utrymme och inflytande i undervisningen i klassrummen. Detta säger lärarna, delger de varandra. Lärarna berättar vidare att samtliga lärare hälsar på var och en av eleverna när de går in i klassrummet.

Granskningen visar vidare att flertalet lärare arbetar för att främja interaktionen mellan flickor och pojkar i undervisningen. Lärare och rektor berättar att eleverna sitter könsblandat och att lärarna bestämmer hur eleverna ska sitta i klassrummet. Skolinspektionens lektionsobservationer bekräftar detta. Lärarna och eleverna säger vidare att de bestämmer grupsammansättningar då eleverna ska arbeta tillsammans.

Granskningen visar vidare att eleverna, på förekommen anledning, kan samtala och reflektera kring jämställdhet i undervisningen. Lärarna berättar att jämställdhetsfrågor diskuteras när det kommer upp på lektionerna. En av lärarna berättar att hen tagit upp jämställdhet utifrån de två temadagar skolan haft i en av sina årskurser. Temat handlade om människors lika värde. Lärarna berättar vidare att jämställdhet kan komma upp när något inträffat och de ger ett exempel på att några pojkar blivit lite utsatta för att de ansågs vara feminina. Lärarna berättar att när någon elev blivit utsatt för något reagerar skolledningen direkt.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att personalen till viss del arbetar aktivt för ett likvärdigt bemötande av alla elever oberoende av könstillhörighet. I intervju med eleverna, lärare och rektor berättar de att skolans rektorer och kuratorn hälsar dem välkomna när de kommer till skolan genom att möta dem i entrén.

Eleverna berättar att det finns få vuxna finns i inomhusmiljön. I intervju säger övrig personal att när västen är på är det kännetecknet för att den vuxnes roll är att vara tillgänglig på rasten. Elevhälsan säger att det som samtliga arbetar för är att alla elever ska känna att de är lika mycket värda och att det är bemötandet av eleverna som är det viktiga. De säger vidare att de inte har jämställdhet på agendan utan det handlar om bemötande och hur man hanterar vissa grupper av elever på skolan.

Granskningen visar att personalen genomför få insatser för att motverka begränsande könsmönster. Lärarna säger att de har en könsneutral miljö på skolan och att de inte har några specifika miljöer för varken pojkar eller flickor. Under intervjun med eleverna visar Skolinspektionen en karta där eleverna får peka ut olika ställen där de brukar vara och vad de gör, samt berättar om otrygga platser. Eleverna berättar att de framförallt är inomhus och att de då sitter i caféet eller är i de öppna grupprummen som skolan tillhandahåller. Vid de tillfällen de är ute, framförallt under sen vår och tidig höst, spelar flertalet pojkar på fotbollsplanen. Eleverna berättar att de sällan ser rastvakter ute på rasterna och de berättar också att när man går på högstadiet får man lov att vara inne på rasterna. I matsalen har skolan som rutin att den årskurs som äter sist städar borden och lyfter upp stolarna. Vid observation i matsalen städar en flicka sin plats och fortsätter sedan städa ett bord där pojkar suttit och som de lämnat ostädad. Ingen vuxen noterar eller reagerar på detta.

Granskningen visar att personalen genomför få insatser och aktiviteter för att främja interaktion mellan elever. I samtliga intervjuer framkommer att eleverna kan låna spel i caféet under rasterna, vilket bekräftas i intervju med lärare och övrig personal. Lärarna berättar i intervju att de inte aktivt främjar interaktionen mellan pojkar och flickor. De ger som exempel att de inte initierar en pingismatch för att få med alla. De säger vidare att det är eleverna som gör sitt val vilka de vill vara med på rasterna. Lärarna säger att de knyter kontakter med de elever som är ute på rast men att de inte har någon röd tråd i arbetet. I matsalen sitter eleverna könshomogent och de vuxna som äter i matsalarna sitter själva eller tillsammans med någon kollega. Vid några bord sitter vuxna tillsammans med eleverna. I intervju med eleverna, övrig personal och lärarna berättar de att de gjort ett sociogram där eleverna fått välja vilka de ska sitta med. De säger vidare att de nu ser hur det fallit ut, att flickor sitter med flickor och pojkar med pojkar.

En av representanterna för elevhälsan säger att hen är ute mycket på raster och drar igång aktiviteter såsom pingis med flickorna. Pojkarna säger i intervju att de på årets varmare dagar gärna spelar fotboll och att flickor får lov att vara med om de vill, något de sällan är. Vid Skolinspektionens observationer i inomhusmiljön ser Skolinspektionen att flickor är med flickor och pojkar med pojkar. Det förekommer könsblandade grupper. Lärarna säger vidare att de inte riktigt vet vad flickorna gör eller erbjuder att göra på raster då pojkarna spelar fotboll. Rektorn uppger i intervju att det tidigare endast fanns ett pingisbord och att skolan investerade i ännu ett pingisbord för att även flickor skulle kunna komma till. Rektorn berättar att pingisborden är tillfälligt borttagna på grund av reparation.

Granskningen visar att personal inte alltid reagerar och ingriper när språkbruk och beteenden som strider mot värdegrunden sker utanför undervisningen. Rektorn säger i intervju att skolan har ett utvecklingsarbete när det gäller raster och språkbruk. Rektorn säger vidare att språket är en utmaning för skolan och att det behöver arbetas med dagligen genom att uppmärksamma språkbruket. Rektorn säger också att pojkar missgynnar sig själva genom att använda ett tuffare språk mellan sig och till flickorna. Lärarna säger att de agerar när det förekommer bråk eller att elever säger taskiga saker till varandra. Lärarna berättar i intervju att de är rastvakter för att både flickor och pojkar ska vara trygga. Då Skolinspektionen observerar matsalarna sker en incident mellan två flickor. De vuxna hanterar situationen direkt genom att varsin vuxen tar respektive flicka med sig ut.

Lärarna säger vidare att det är viktigt att tjata och hänga i för att få stopp på språkbruket. Om förseelserna är mycket grova tas de upp i elevhälsan. I intervju med eleverna säger de att lärarna säger till och agerar om de hör eller ser något. När Skolinspektionen gör observationer i skolmiljön förekommer både maktlekar och ett tufft språkbruk vid

elevernas skåp och ingen vuxen som ingriper eftersom det inte finns några vuxna i korridorerna på skolans övervåning, där eleverna befinner sig. Elevhälsan säger att skolan har rastvaktscheman men de är inte eniga om schemat gäller för högstadiet eller inte. Lärarna säger vidare att de har ett rastvaktsschema men att det är svårt att följa och de säger även att det kan vara svårt att få ut lärarna på rast.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att personalen inte diskuterar och reflekterar regelbundet kring sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund. Lärare, övrig personal och elevhälsan säger i intervju att de inte diskuterar normer kring kön. De säger vidare att de kan diskutera kön gällande enskilda elever på förekommen anledning men att de snarare diskuterar utsatthet och kränkningar. Rektorn, lärare och elevhälsan berättar att de inte pratar om könsnormer kopplat till trygghet såvida det inte är på förekommen anledning, och de tillägger att de ser det som ett utvecklingsområde.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektor lärare och skolpersonal behöver arbeta aktivt för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen. I detta ingår att rektorn ser till att alla utrymmen i skolans miljö är tillgängliga och trygga för alla elever oavsett könstillhörighet och att det finns personal som kan reagera och ingripa när språkbruk och beteenden strider mot värdegrunden.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen reflekterar och diskuterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och i elevernas bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trivsel på skolan. I detta ingår att rektorn ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

X Cecilia Kjellman

Enhetschef
Signerat av: Cecilia Kjellman

X Lena Oxelgren

Föredragande
Signerat av: Lena Oxelgren

I ärendets handläggning har även Helena Larson, Anna Johansson och Anna Sundman Marknäs deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/](https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/)

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Hovsjöskolan, är en grundskola i Södertälje kommun med ca 450 elever från förskoleklass till årskurs 9. Besöket på Hovsjöskolan i denna granskning gjordes i årskurs 7-9 som omfattar ca 140 elever.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.